

قانون مبارزه با تأمین مالی تروریسم

مصوب ۱۳۹۴/۱۱/۱۳

درباره‌ی قانون

«لایحه مبارزه با تأمین مالی تروریسم» که در تاریخ ۱۳۸۹/۳/۹ با قید یک فوریت به تصویب هیئت وزیران رسیده بود برای طی تشریفات قانونی تصویب به مجلس شورای اسلامی ارسال شد. در مقدمه‌ی توجیهی این لایحه آمده است: با توجه به تهدیدات فزاینده ناشی از تروریسم به علت گسترش روزافزون تأمین مالی آن و پیوند در حال تزايد گروه‌های تروریستی با تبهکاری سازمان‌یافته فراملی و گروه‌های حامی تروریسم و نظر به رویکرد جامعه بین‌المللی به مبارزه با تروریسم و تأمین مالی آن و اهمیت این موضوع برای جمهوری اسلامی ایران که از بدو پیروزی انقلاب اسلامی همواره آماج حملات تروریستی گروه‌ها و سازمان‌های ضد انقلاب و تروریستی قرار داشته و خود از بزرگ‌ترین قربانیان این پدیده شوم محسوب می‌شود و همچنین با توجه به اینکه جمهوری اسلامی ایران با الهام از تعالیم عالی اسلامی و فرهنگ اصیل مدارا محور ایرانی، ضمن محکومیت قاطع تروریسم در تمامی اشکال و مظاهر آن، حداکثر تلاش خود را برای مقابله با آن مبذول نموده است و در این راستا مقابله با تروریسم را مستلزم قطع منابع اقتصادی گروه‌ها و سازمان‌های تروریسم می‌داند که تأثیر قاطعی در خشکاندن ریشه‌های تروریسم خواهد داشت و چون لازمه آن تقویت تدابیر تقنینی و اجرایی در جهت مبارزه با اشکال مختلف تأمین مالی تروریسم است، لذا این لایحه برای طی مراحل قانونی تقدیم می‌گردد.

این لایحه پس از وصول به مجلس شورای اسلامی، برای بررسی به کمیسیون قضایی و حقوقی به عنوان کمیسیون اصلی ارجاع شد که این کمیسیون پس از برگزاری جلسات متعدد، سرانجام آن را با اصلاحاتی در جلسه‌ی مورخ ۱۳۹۰/۷/۲۶ به تصویب رساند و گزارش آن را به مجلس ارائه کرد. مجلس شورای اسلامی نیز در جلسه‌ی علنی مورخ ۱۳۹۰/۱۱/۱۹ آن را با اصلاحاتی به تصویب رساند و برای طی روند قانونی مذکور در اصل (۹۴) قانون اساسی به موجب نامه‌ی شماره ۴۵۷/۳۴۷۷ مورخ ۱۳۹۰/۱۲/۲ به شورای نگهبان ارسال کرد. شورای نگهبان در بررسی نخست خود که در جلسه‌ی مورخ ۱۳۹۰/۱۲/۱۰ شورا انجام شد، پس از بحث در خصوص مفاد این مصوبه، ماهیت این لایحه را «قضایی» دانست و از آن جهت که مراحل تهیه و ارسال این لایحه به مجلس، از سوی رئیس قوه‌ی قضائیه انجام نشده بود، این مصوبه را مغایر با اصل (۱۵۸) قانون اساسی تشخیص داد و نظر خود را به موجب نامه‌ی شماره ۹۰/۳۰/۴۶۱۱۷ مورخ ۱۳۹۰/۱۲/۲۲ به مجلس شورای

اسلامی اعلام کرد. پس از آن، رئیس مجلس شورای اسلامی برای برطرف کردن ایراد شورای نگهبان، مصوبه‌ی مجلس و نظر شورای نگهبان را طی نامه شماره ۷۸۰۵۲/۴۵۷ مورخ ۱۳۹۰/۱۲/۲۸ برای رئیس قوه‌ی قضائیه ارسال کرد تا نظر رئیس قوه قضائیه در خصوص مفاد این لایحه را اخذ کند. مجلس شورای اسلامی پس از اخذ نظرات قوه قضائیه، لایحه‌ی مزبور را با انجام اصلاحاتی در تاریخ ۱۳۹۴/۴/۳۱ به تصویب رساند و آن را طی نامه‌ی شماره ۱۵/۲۹۸۰۰ مورخ ۱۳۹۴/۵/۳ به شورای نگهبان ارسال کرد. در این مرحله، شورای نگهبان در جلسه‌ی مورخ ۱۳۹۴/۵/۷ خود، این مصوبه را بررسی کرد و در نهایت، صرف اخذ نظرات رئیس قوه‌ی قضائیه در خصوص این لایحه را رافع ایراد پیشین خود ندانست و طی تشریفات قانونی تهیه‌ی لایحه توسط رئیس قوه‌ی قضائیه و ارسال آن از طریق دولت که در بند (۲) اصل (۱۵۸) و نظریه‌ی تفسیری شماره ۷۹/۲۱/۱۰۶۵ مورخ ۱۳۷۹/۷/۳۰ شورای نگهبان آمده است را برای برطرف شدن ایراد، لازم دانست. نظر شورا در این خصوص، به موجب نامه‌ی شماره ۹۴/۱۰۲/۲۱۳۵ مورخ ۱۳۹۴/۵/۱۰ به مجلس شورای اسلامی اعلام شد. بر این اساس، در راستای رفع ایراد مذکور، این بار «لایحه مبارزه با تأمین مالی تروریسم» به پیشنهاد رئیس قوه‌ی قضائیه به هیئت وزیران ارسال شد و در جلسه‌ی مورخ ۱۳۹۴/۷/۱۲ هیئت وزیران با قید یک فوریت به تصویب رسید و برای طی تشریفات قانونی به مجلس شورای اسلامی ارسال شد. این لایحه در جلسه‌ی مورخ ۱۳۹۴/۱۰/۲۰ در مجلس مطرح شد و به تصویب نمایندگان مجلس رسید و طی نامه‌ی شماره ۱۵/۷۶۷۳۰ مورخ ۱۳۹۴/۱۰/۲۳ به شورای نگهبان ارسال شد. شورای نگهبان این مصوبه را در جلسه‌ی مورخ ۱۳۹۴/۱۰/۳۰ خود مورد بررسی قرار داد و مفاد آن را در مواردی مغایر با موازین شرع تشخیص داد و نظر خود در این خصوص را طی نامه‌ی شماره ۹۴/۱۰۲/۵۱۷۰ مورخ ۱۳۹۴/۱۱/۳ به مجلس اعلام کرد. مجلس شورای اسلامی برای رفع ایرادهای شورای نگهبان به این مصوبه، در جلسه‌ی علنی مورخ ۱۳۹۴/۱۱/۱۳ ضمن اعمال و تصویب اصلاحات لازم، مصوبه‌ی اصلاحی را طی نامه‌ی شماره ۱۵/۸۷۲۷۵ مورخ ۱۳۹۴/۱۲/۹ برای اظهار نظر مجدد به شورای نگهبان ارسال کرد. بررسی مصوبه‌ی اصلاحی در دستور کار جلسه‌ی مورخ ۱۳۹۴/۱۲/۱۳ شورای نگهبان قرار گرفت که پس از بررسی، اعضای شورای نگهبان ایرادهای پیشین خود نسبت به این مصوبه را برطرف شده دانستند و نظر خود مبنی بر عدم مغایرت مفاد این مصوبه با موازین شرع و قانون اساسی را طی نامه‌ی شماره ۹۴/۱۰۲/۵۸۱۸ مورخ ۱۳۹۴/۱۲/۱۳ به مجلس شورای اسلامی اعلام کردند.

تاریخ مصوبه مجلس شورای اسلامی: ۱۳۹۰/۱۱/۱۹ (مرحله نخست)

تاریخ بررسی در شورای نگهبان: ۱۳۹۰/۱۲/۱۰

ماده ۱- تهیه و جمع‌آوری وجوه و اموال به قصد تأمین مالی تروریسم و یا مصرف تمام

یا بخشی از منابع مالی حاصله از طریق قاچاق ارز، جلب کمک‌های مالی و پولی، اعانه، انتقال پول، خرید و فروش اوراق مالی و اعتباری، افتتاح مستقیم یا غیر مستقیم حساب یا تأمین اعتبار یا انجام هرگونه فعالیت اقتصادی اشخاص توسط خود یا دیگری برای انجام اعمال زیر جرم محسوب می‌شود:

الف- ارتکاب یا تهدید به ارتکاب هرگونه جرم یا اقدام خشونت‌آمیز از قبیل قتل، سوء قصد، اقدام خشونت‌آمیز منجر به آسیب جسمانی شدید، ربودن، توقیف غیر قانونی و گروگانگیری اشخاص و یا اقدام خشونت‌آمیز آگاهانه علیه افراد دارای مصونیت قانونی یا به مخاطره انداختن جان یا آزادی آنها به قصد تأثیرگذاری بر خط مشی، تصمیمات و اقدامات دولت جمهوری اسلامی ایران، سایر کشورها و یا سازمان‌های بین‌المللی دارای نمایندگی در خاک ایران

...

دیدگاه مغایرت

الف) بر اساس بند (۲) اصل (۱۵۸) قانون اساسی، تهیهی لوایح قضایی بر عهدهی رئیس قوهی قضائیه است. شورای نگهبان نیز در تفسیر این اصل، اشعار داشته است که «هیئت دولت نمی‌تواند مستقلاً لایحهی قضایی تنظیم نموده و آن را به مجلس شورای اسلامی جهت تصویب ارسال نماید.»^۱ از سوی دیگر، مصوبه‌ی حاضر در خصوص مبارزه با تأمین مالی تروریسم از آن جهت که ناظر بر جرم‌انگاری و تعیین مجازات برای برخی از رفتارها و همچنین نحوه‌ی رسیدگی به آنها در محاکم قضایی است، یقیناً دارای ماهیت قضایی است و از این رو، مشمول بند (۲) اصل (۱۵۸) قانون اساسی و نظریه‌ی تفسیری شورای نگهبان از آن می‌باشد. بر این اساس، لازم بود که این لایحه توسط رئیس قوهی قضائیه تهیه می‌شد و برای طی مراحل قانونی تصویب، ابتدا به هیئت وزیران و سپس به مجلس شورای اسلامی ارسال می‌شد. این در حالی است که این لایحه از سوی دولت و بدون اخذ نظر رئیس قوهی قضائیه به مجلس شورای اسلامی ارسال شده است. بنابراین، این مصوبه با بند (۲) اصل (۱۵۸) قانون اساسی در تضاد است.

ب) بر اساس موازین شرع، شرایط عامه‌ی تکلیف برای اعمال مجازات آن است که مرتکب بالغ و عاقل بوده و در انجام رفتارهای خود مختار و عالم باشد. ذیل ماده (۱) این مصوبه اشعار می‌دارد که هرگونه فعالیت اقتصادی توسط خود یا دیگری برای انجام اعمال ذیل، جرم محسوب می‌شود. به عبارت دیگر، این ماده هم مرتکب اصلی و هم «دیگری» را مجرم قلمداد کرده است، در حالی که در برخی موارد، «دیگری» تنها وسیله‌ای برای ارتکاب جرم توسط مرتکب اصلی بوده

۱. نظریه‌ی تفسیری شماره ۷۹/۲۱/۱۰۶۵ مورخ ۱۳۷۹/۷/۳۰ شورای نگهبان.

و در ارتکاب رفتار مجرمانه جهل داشته و یا مختار در ارتکاب رفتار نیست. بر این اساس، اطلاق عبارت «دیگری» در این ماده که اشخاص ناآگاه و غیر مختار را نیز مجرم قلمداد کرده است، مغایر با موازین شرعی است. لذا باید در این ماده قید شود که «دیگری» در صورتی واجد مسئولیت کیفری است که «با علم و قصد» مرتکب فعالیت‌های مجرمانه‌ی مذکور شده باشد. همچنین اگرچه ممکن است این چنین استدلال شود که «دیگری» مشمول قواعد عمومی مسئولیت کیفری است و لذا در این ماده شامل فرد ناآگاه و غیر مختار نمی‌شود، ولی با توجه به اینکه ممکن است قضات در مرحله‌ی دادرسی چنین برداشتی نداشته باشند، باید در اینجا به وجود علم و قصد تصریح شود.

ج) بر اساس بند (الف) ماده (۱)، ارتکاب یا تهدید به ارتکاب هرگونه جرم یا اقدام خشونت‌آمیز علیه اشخاص به قصد تأثیرگذاری بر خط مشی، تصمیمات و اقدامات «سایر کشورها و یا سازمان‌های بین‌المللی دارای نمایندگی در خاک ایران» جرم تروریستی محسوب شده است. اعمال چنین حکمی در جهت حمایت کیفری از «سایر کشورها و سازمان‌های بین‌المللی» به طور مطلق، مغایر با موازین شرع است؛ زیرا ممکن است برخی کشورها با نقض موازین اخلاقی و انسانی، اقدام به رفتارهای جنایت‌آمیز مانند کشتار مسلمانان و شیعیان کنند که گاه لازم است برای بازداشتن آن کشورها از رفتارهای غیر انسانی، به اقدامات تهدیدآمیز علیه آنان متوسل شد. به بیان دیگر، در چنین شرایطی وظیفه‌ی جامعه‌ی مسلمان، امر به معروف و نهی از منکر است که گاه مرتبه‌ای از این فرضیه‌ی اسلامی، مشتمل بر تهدید این کشورها و سازمان‌ها می‌شود. لذا باید حکم مذکور در این بند، مقید به مواردی شود که کشورها و سازمان‌های بین‌المللی مرتکب اقدامی علیه منافع و مصالح جمهوری اسلامی ایران و آرمان‌های آن در داخل و یا خارج از کشور ایران نشوند.

د) تروریسم یک عنوان مجرمانه است که در جامعه‌ی بین‌المللی جرمی بسیار شدید و خطرناک و ضد انسانیت محسوب می‌شود و مجازات‌های سنگین برای آن اعمال می‌شود. این مصوبه در مواردی از جمله تعیین مصادیق رفتارهای تروریستی و مجازات تعیین شده برای آنها با موازین شرعی مطابقت ندارد. توضیح اینکه بند (الف) ماده (۱) این مصوبه، کلیه‌ی اعمال و رفتارهایی که تهدیدآمیز و یا خشونت‌آمیز بوده و بر تصمیمات و خط مشی کشورها تأثیرگذار باشد را در زمره‌ی عناوین تروریستی قلمداد کرده و مجازات‌های سنگینی از جمله اعدام و حبس‌های طولانی مدت برای آن تعیین کرده است. این در حالی است که ممکن است برخی از این اقدامات با انگیزه‌های انسانی و اسلامی انجام شوند و اگرچه ممکن است بتوان مرتکبین آنها را مجرم محسوب کرد ولی نمی‌توان آنها را مرتکب جرم تروریستی دانست. بر این اساس، اطلاق بند (الف) در خصوص احتساب همه‌ی رفتارهای مجرمانه‌ی مؤثر بر خط مشی کشورها به عنوان رفتارهای مجرمانه‌ی تروریستی و تعیین مجازات‌های شدید برای آنها بدون در نظر گرفتن انگیزه‌ی مرتکبان، شدت، نوع و نتیجه‌ی رفتار ارتكابی، مغایر با موازین شرع است.

ه) به‌کارگیری واژه‌ی غیر فارسی «تروریسم» در این مصوبه، مغایر با اصل (۱۵) قانون اساسی است؛ چه آنکه مطابق با این اصل، کلیه‌ی متون و اسناد رسمی از جمله قوانین باید به زبان و خط فارسی باشد. لذا برای رفع این مغایرت، باید معادل فارسی این واژه جایگزین شود.

دیدگاه عدم مغایرت

الف) مسئولیت کیفری «دیگری» مذکور در این ماده، مطابق با اصول و قواعد حاکم بر مقررات کیفری از جمله احراز عنصر مادی و معنوی جرم است. به عبارت دیگر، وضعیت «دیگری» در ارتکاب اعمال مجرمانه، از سه حالت خارج نخواهد بود: یا با مباشر جرم، مشارکت دارد که در این صورت به مجازات فاعل مستقل جرم محکوم می‌شود و یا زمینه‌ی ارتکاب جرم را تسهیل می‌کند و با مباشر وحدت قصد دارد، که در چنین شرایطی، معاون در جرم محسوب می‌شود. در برخی از موارد نیز «دیگری» در ارتکاب رفتار مجرمانه مختار نیست و به مانند یک ابزار در فرآیند ارتکاب جرم نقش دارد؛ مانند زمانی که مرتکب، کودک یا دیوانه باشد، که در این شرایط «دیگری» مسئولیت کیفری نخواهد داشت. بنابراین، مسئولیت کیفری «دیگری» در این ماده، تابع قواعد عمومی حقوق کیفری خواهد بود و این‌گونه نیست که به طور مطلق حتی در شرایطی که فرد، عالم و مختار نیست، مجرم شناخته شود. لذا ماده‌ی مزبور را نمی‌توان از این حیث که برای فرد ناآگاه و غیر مختار، مسئولیت کیفری در نظر گرفته است، مغایر با موازین شرعی دانست.

همچنین چنانچه برای قضات رسیدگی‌کننده در خصوص اطلاق مسئولیت کیفری «دیگری» ابهام و شک ایجاد شود، با اصل تفسیر مضیق نصوص جزایی به نفع متهم و در نتیجه، تفسیر ماده‌ی مزبور مبنی بر لزوم احراز شروط «علم» و «اختیار» برای مسئولیت کیفری «دیگری»، چنین ابهامی برطرف خواهد شد.

از سوی دیگر، چنانچه در این ماده، «دیگری» با قیود «عالم و قاصد» مقید شود، مباشر معنوی مذکور در این ماده را نمی‌توان مجرم محسوب کرد؛ زیرا شخصی که در این ماده، مورد خطاب است، شخصی است که توسط خود یا دیگری مرتکب جرم شده باشد و چنانچه برای «دیگری»، قید علم و آگاهی درج شود، شخص مزبور نیز در مواردی که «دیگری» فاقد علم و آگاهی باشد و او با سوء استفاده از «دیگری» مرتکب جرم شده باشد، از مسئولیت مبرا خواهد شد. به بیان دیگر، در این حالت شرط مسئولیت کیفری مباشر معنوی، قصد و آگاهی «دیگری» دانسته شده است که چنانچه «دیگری» فاقد قصد و آگاهی باشد، مباشر معنوی نیز فاقد مسئولیت کیفری خواهد بود.

ب) کلمه‌ی «تروریسم» یک اصطلاح رایج و مشهور میان ایرانیان است، به‌گونه‌ای که عرفاً واژه‌ای فارسی محسوب می‌شود. بنابراین، از آن جهت که کلمه‌ی تروریسم از جهت کثرت استعمال، در حکم واژه‌ی فارسی است، به‌کارگیری آن در این مصوبه را نمی‌توان مغایر با اصل (۱۵) قانون اساسی

دانست که بر ضرورت به‌کارگیری خط و زبان فارسی در متون رسمی تأکید می‌کند.

نظر شورای نگهبان

علاوه بر اشکالات و ابهامات متعددی که در این مصوبه وجود دارد، نظر به اینکه این لایحه ماهیتاً قضایی است و با توجه به بند (۲) اصل (۱۵۸) قانون اساسی و نظریه شماره ۷۹/۲۱/۱۰۶۵ مورخ ۱۳۷۹/۷/۳۰ این شورا، باید توسط رئیس قوه قضائیه تهیه و پس از طی مراحل قانونی تقدیم مجلس می‌گردید که ظاهراً این امر رعایت نشده است؛ لذا مصوبه مغایر بند مذکور می‌باشد.

تاریخ مصوبه مجلس شورای اسلامی: ۱۳۹۴/۴/۳۱ (مرحله دوم)

تاریخ بررسی در شورای نگهبان: ۱۳۹۴/۵/۷

[با توجه به ایراد شورای نگهبان و به منظور تأمین نظرات قوه قضائیه، ماده (۱) به شرح زیر اصلاح می‌شود:]

ماده ۱- تهیه و جمع‌آوری وجوه و اموال به هر طریق و یا مصرف تمام یا بخشی از منابع مالی حاصله از قبیل قاچاق ارز، جلب کمک‌های مالی و پولی، اعانه، انتقال پول، خرید و فروش اوراق مالی و اعتباری، افتتاح مستقیم یا غیر مستقیم حساب یا تأمین اعتبار یا انجام هرگونه فعالیت اقتصادی اشخاص توسط خود یا دیگری برای انجام اعمال زیر، تأمین مالی تروریسم است و جرم محسوب می‌شود:

...

دیدگاه مغایرت

ایراد پیشین شورای نگهبان در خصوص این مصوبه آن بود که اصولاً ماهیت این لایحه، «قضایی» است و مطابق با بند (۲) اصل (۱۵۸) قانون اساسی و نظریه‌ی تفسیری شورای نگهبان از آن^۱ که تهیه‌ی لوایح قضایی را از وظایف رئیس قوه‌ی قضائیه می‌داند، این لایحه باید توسط رئیس قوه‌ی قضائیه تهیه شود و برای طی مراحل تصویب، از طریق هیئت وزیران به مجلس ارسال شود. اما در حال حاضر، اگرچه ظاهراً مجلس شورای اسلامی با اخذ نظرات قوه‌ی قضائیه، اصلاحاتی را در برخی از مواد این مصوبه انجام داده است، ولی همچنان تشریفات قانونی مقرر در قانون اساسی برای این موضوع رعایت نشده است؛ زیرا مطابق بند (۲) اصل (۱۵۸) و همچنین اصل (۷۴) قانون

۱. نظریه‌ی تفسیری شماره ۷۹/۲۱/۱۰۶۵ مورخ ۱۳۷۹/۷/۳۰ شورای نگهبان: «... هیئت دولت نمی‌تواند مستقلاً لایحه قضایی تنظیم نموده و آن را به مجلس شورای اسلامی جهت تصویب ارسال نماید.»

اساسی، لوایح قضایی باید توسط رئیس قوه قضائیه تهیه شده و پس از تصویب در هیئت وزیران، از سوی دولت برای مجلس ارسال شود. بر این اساس، ایراد سابق شورا مبنی بر مغایرت این مصوبه با بند (۲) اصل (۱۵۸) قانون اساسی همچنان باقی است.

ضمناً نظر متفاوت شورای نگهبان در خصوص لایحه مبارزه با قاچاق کالا و ارز مبنی بر لزوم اخذ نظر رئیس قوه قضائیه^۱ به این دلیل بود که صرفاً برخی از مواد آن لایحه، واجد ماهیت قضایی بود و لذا کسب نظر رئیس قوه قضائیه در مورد مواد قضایی آن، برای برطرف شدن ایراد شورای نگهبان کافی دانسته شد. این در حالی است که لایحه مبارزه با تأمین مالی تروریسم به طور کلی واجد ماهیت قضایی است و لذا لازم است تشریفات قانونی آن به طور کامل رعایت شود.

دیدگاه عدم مغایرت

مجلس شورای اسلامی با توجه به ایراد پیشین شورای نگهبان در خصوص قضایی بودن ماهیت این لایحه و لزوم تهیه و ارسال آن توسط رئیس قوه قضائیه، این لایحه را طی نامه‌ای^۲ برای رئیس قوه قضائیه ارسال کرده است و با اخذ نظرات قوه قضائیه، این مصوبه را اصلاح کرده است. بر این اساس، با توجه به اخذ نظرات قوه قضائیه در خصوص این لایحه، می‌توان این لایحه را مورد تأیید رئیس قوه قضائیه دانست و از این جهت، ایراد پیشین شورا در خصوص مغایرت آن با بند (۲) اصل (۱۵۸) قانون اساسی را برطرف شده تلقی کرد. ضمن اینکه شورای نگهبان در موارد مشابهی که مصوبات مجلس، واجد ماهیت قضایی بود، از جمله در لایحه مبارزه با قاچاق کالا و ارز، در نظر خود، صرفاً اخذ نظر رئیس قوه قضائیه در خصوص آن لایحه را کافی دانست؛ لذا در این مصوبه نیز نیازی به طی تشریفات تهیه لایحه توسط رئیس قوه قضائیه و ارسال آن از طریق دولت به مجلس نیست.

نظر شورای نگهبان

اشکال قبلی شورا این بود که لایحه ارسالی ماهیتاً قضایی است و با توجه به نظریه شماره ۷۹/۲۱/۱۰۶۵ مورخ ۱۳۷۹/۷/۳۰ این شورا، باید توسط رئیس قوه قضائیه تهیه و پس از طی مراحل قانونی، تقدیم مجلس می‌گردید. با عنایت به مراتب مذکور، علی‌رغم اصلاحات به عمل آمده،

۱. بند (الف) نظر شماره ۹۰/۳۰/۴۵۹۴۴ مورخ ۱۳۹۰/۱۲/۸ شورای نگهبان در خصوص لایحه مبارزه با قاچاق کالا و ارز مصوب ۱۳۹۰/۱۲/۱۱ مجلس شورای اسلامی: «الف- نظر به اینکه این لایحه در موارد عدیده دارای ماهیت قضایی است و باید توسط رئیس مکرّم قوه قضائیه تهیه می‌شد و با عنایت به نظریه تفسیری این شورا در خصوص مورد اقدام می‌گردید، لازم است حداقل نظر ایشان نیز اخذ شود.»

۲. نامه‌ی شماره ۷۸۰۵۲/۴۵۷ مورخ ۱۳۹۰/۱۲/۲۸ رئیس مجلس شورای اسلامی خطاب به رئیس قوه قضائیه.

علاوه بر اشکالات و ابهامات متعددی که در این مصوبه وجود دارد، اشکال مذکور مرتفع نگردیده و کماکان به قوت خود باقی است.

تاریخ مصوبه مجلس شورای اسلامی: ۱۳۹۴/۱۰/۲۰ (مرحله سوم)

تاریخ بررسی در شورای نگهبان: ۱۳۹۴/۱۰/۳۰ (صبح و عصر)

بحث در خصوص کلیت مصوبه

دیدگاه عدم مغایرت

شورای نگهبان در بررسی قبلی این مصوبه، آن را ماهیتاً قضایی تشخیص داد و از آنجا که مطابق بند (۲) اصل (۱۵۸) قانون اساسی و نظریه‌ی تفسیری شورای نگهبان از آن،^۱ ابتکار عمل در تهیه‌ی لایحه‌ی قضایی بر عهده‌ی رئیس قوه‌ی قضائیه گذاشته شده است، تهیه‌ی این لایحه توسط دولت را نافی این صلاحیت رئیس قوه‌ی قضائیه دانست و طی تشریفات قانونی مقرر در قانون اساسی را برای این لایحه لازم دانست. هم‌اینک نظر به اینکه لایحه‌ی مذکور توسط رئیس قوه‌ی قضائیه تهیه شده است و پس از تصویب در هیئت وزیران برای مجلس ارسال شده است و مجلس نیز مفاد این لایحه را با اعمال برخی اصلاحات، جایگزین مفاد لایحه‌ی پیشین کرده است، ایراد پیشین شورای نگهبان در این خصوص برطرف شده است.

نظر شورای نگهبان

کلیت این مصوبه، مغایر با موازین شرع و قانون اساسی شناخته نشد.

[به منظور تأمین نظر شورای نگهبان و با توجه به لایحه ارسالی از سوی قوه قضائیه، ماده

(۱) به شرح زیر اصلاح می‌شود:]

ماده ۱- تهیه و جمع‌آوری عامداً و عالماً وجوه و اموال به هر طریق چه دارای منشأ قانونی باشد یا نباشد و یا مصرف تمام یا بخشی از منابع مالی حاصله از قبیل قاچاق ارز، جلب کمک‌های مالی و پولی، اعانه، انتقال پول، خرید و فروش اوراق مالی و اعتباری، افتتاح مستقیم یا غیر مستقیم حساب یا تأمین اعتبار یا انجام هرگونه فعالیت اقتصادی اشخاص توسط خود یا دیگری جهت ارائه به افراد تروریست یا سازمان‌های تروریستی که مرتکب یکی از اعمال زیر می‌شوند، تأمین مالی تروریسم بوده و جرم محسوب می‌شود:

۱. نظریه‌ی تفسیری شماره ۷۹/۲۱/۱۰۶۵ مورخ ۱۳۷۹/۷/۳۰ شورای نگهبان

الف- ارتکاب یا تهدید به ارتکاب هرگونه اقدام خشونت‌آمیز از قبیل قتل، سوء قصد، اقدام خشونت‌آمیز منجر به آسیب جسمانی شدید، ربودن، توقیف غیرقانونی و گروگانگیری اشخاص و یا اقدام خشونت‌آمیز آگاهانه علیه افراد دارای مصونیت قانونی یا به مخاطره انداختن جان یا آزادی آنها به قصد تأثیرگذاری بر خط مشی، تصمیمات و اقدامات دولت جمهوری اسلامی ایران، سایر کشورها و یا سازمان‌های بین‌المللی دارای نمایندگی در قلمرو جمهوری اسلامی ایران.

ب- ارتکاب اعمال زیر با مقاصد مذکور در بند (الف):

- ۱- خرابکاری در اموال و تأسیسات عمومی دولتی و غیردولتی
 - ۲- ایراد خسارت شدید به محیط زیست از قبیل مسموم کردن آب‌ها و آتش زدن جنگل‌ها
 - ۳- تولید، تملک، اکتساب، انتقال، حمل، نگهداری، توسعه یا انباشت غیرقانونی، سرقت، تحصیل متقلبانه و قاچاق سموم، عناصر و مواد هسته‌ای، شیمیایی، میکروبی و زیست‌شناسی (بیولوژیک)
 - ۴- تولید، تهیه، خرید و فروش و استفاده غیرقانونی و قاچاق مواد منفجره، اسلحه و مهمات.
- پ- ارتکاب اعمال زیر صرف‌نظر از انگیزه مرتکب و نتیجه حاصله:
- ۱- اعمال خطرناک علیه ایمنی هواپیما یا هوانوردی
 - ۲- تصرف هواپیمای در حال پرواز و اعمال کنترل غیرقانونی بر آن
 - ۳- ارتکاب خشونت علیه مسافر یا مسافران و خدمه هواپیما یا اعمال خطرناک علیه اموال موجود در هواپیمای در حال پرواز
 - ۴- تولید، تملک، اکتساب، انتقال، حمل، نگهداری، توسعه یا انباشت، غنی‌سازی و انفجار غیرقانونی، سرقت، تحصیل متقلبانه و قاچاق عناصر و یا مواد هسته‌ای به میزان غیر قابل توجیه برای اهداف درمانی، علمی و صلح‌آمیز
 - ۵- تولید، تملک، اکتساب، انتقال، سرقت، تحصیل متقلبانه، قاچاق، حمل، نگهداری، توسعه یا انباشت و استفاده یا تهدید به استفاده از سلاح‌های هسته‌ای، شیمیایی، میکروبی و زیست‌شناسی (بیولوژیک)
 - ۶- دزدی دریایی، تصرف غیرقانونی کشتی و یا اعمال کنترل غیرقانونی بر آن و یا به خطر انداختن ایمنی کشتیرانی از طریق ارائه آگاهانه اطلاعات نادرست یا تخریب و وارد کردن آسیب شدید به کشتی، محموله و خدمه یا مسافران آن
 - ۷- تصرف یا کنترل غیرقانونی سکوها یا تأسیسات مستقر در مناطق دریایی، ارتکاب عمل خشونت‌بار علیه افراد حاضر در آنها و هرگونه اقدام برای تخریب یا صدمه به این سکوها یا تأسیسات به قصد ایجاد خطر برای ایمنی این مناطق

۸- بمب‌گذاری در اماکن عمومی، تأسیسات دولتی، شبکه حمل و نقل عمومی یا تأسیسات زیرساختی

ت- ارتکاب جرائمی که به موجب قوانین داخلی یا کنوانسیون‌های بین‌المللی جرم تروریستی شناخته شده، در صورت الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به آنها تبصره ۱- برای تعقیب تأمین‌کننده مالی اقدامات تروریستی علیه سایر کشورها صرف نظر از محل ارتکاب جرم، تابعیت و محل اقامت مجرم، مفاد این قانون به شرط اقدام متقابل اعمال می‌شود.

تبصره ۲- اعمالی که ملت‌ها یا گروه‌ها یا سازمان‌های آزادی‌بخش برای مقابله با اموری که از قبیل سلطه، اشغال خارجی، استعمار و نژادپرستی انجام می‌دهند از مصادیق اقدامات تروریستی موضوع این قانون نمی‌باشد. تعیین مصادیق گروه‌ها و سازمان‌های مشمول این تبصره بر عهده شورای عالی امنیت ملی است.

دیدگاه مغایرت

الف) بند (پ) ماده (۱) این مصوبه، ارتکاب برخی رفتارها را بدون توجه به انگیزه مرتکب، سبب تروریستی قلمداد کردن این رفتارها می‌داند. یکی از این رفتارها که در جزء (۳) این بند به آن اشاره شده است، ارتکاب خشونت علیه مسافر یا مسافران و خدمه‌ی هواپیما یا اعمال خطرناک علیه اموال موجود در هواپیمای در حال پرواز است. از آنجا که ممکن است ارتکاب خشونت مذکور با انگیزه‌ی شرافتمندانه صورت پذیرد، نمی‌توان کلیه‌ی این رفتارها را جرمی تروریستی دانست، بلکه صرفاً رفتارهایی را می‌توان واجد این وصف مجرمانه قلمداد کرد که مرتکب آن دارای نیت و انگیزه‌ی سوء باشد. به عنوان مثال ممکن است فردی درصدد ایجاد اختلال در امنیت هواپیما باشد که فردی دیگر با انگیزه‌ی خیرخواهانه علیه او مرتکب خشونت شود. بر این اساس، اطلاق بند (پ) که قطع نظر از هرگونه انگیزه، ارتکاب برخی رفتارها را مجرمانه قلمداد کرده است از آنجا که شامل انگیزه‌های شرافتمندانه نیز می‌شود، مغایر با موازین شرعی است.

از سوی دیگر، اگرچه ممکن است بتوان پذیرفت که جرائم موضوع بند (پ) با توجه به عبارت «جهت ارائه به افراد تروریست یا سازمان‌های تروریستی»، صرفاً از سوی این افراد ارتکاب می‌یابد ولی این استدلال رافع ایراد مزبور نیست؛ زیرا ممکن است برخی رفتارهای مذکور در بند (پ) توسط این افراد با انگیزه‌های خیرخواهانه و به نفع جامعه و اشخاص صورت پذیرند و لذا نمی‌توان کلیه‌ی رفتارهای این افراد را تروریستی محسوب کرد.

ب) تبصره (۲) ماده (۱) این مصوبه، تنها ملت‌ها، گروه‌ها و یا سازمان‌های آزادی‌بخش را که برای مقابله با اموری مانند سلطه، استعمار و یا نژادپرستی اقدام کرده‌اند از شمول مصادیق اقدامات

تروریستی خارج کرده است و لذا در صورتی که «فرد» یا «اشخاصی» با همین مقاصد اقدام به مقابله با سلطه و امور ظالمانه کنند همچنان تروریست محسوب می‌شوند و در نتیجه کمک به آنها نیز در زمره‌ی تأمین مالی تروریسم قلمداد می‌شود. با توجه به اینکه در صدر ماده (۱) به تروریست به صورت فردی و یا گروهی اشاره کرده است و به عبارت دیگر اقدامات تروریستی مانند مقابله با یک حکومت و... را توسط فرد یا افراد هم در نظر گرفته است، اشاره به گروه، ملت و سازمان‌های آزادی‌بخش در تبصره‌ی مذکور مفهوم داشته و شامل افراد و اشخاص نمی‌شود؛ زیرا اگر قانون‌گذار اراده داشت که فرد یا شخص را نیز مشمول حکم تبصره (۲) کند، باید همچون صدر ماده به شمول آن بر «فرد» یا «شخص» نیز اشاره می‌کرد. بنابراین از آنجا که انگیزه‌ی این افراد نیز به مانند گروه‌ها و سازمان‌های آزادی‌بخش به نفع جامعه است، استثنا نکردن اقدامات آنها برای مقابله با سلطه یا نژادپرستی و یا اعمال ظالمانه از فعالیت‌های تروریستی مذکور در ماده (۱) این مصوبه، مغایر با موازین شرع است.

لازم به ذکر است که مقابله با سلطه و یا نژادپرستی توسط فرد یا افراد هم قابل ارتکاب است؛ مانند یک فرد عالم و مجاهد که به تنهایی و از باب امر به معروف و نهی از منکر به مقابله با سلطه برمی‌خیزد. لذا این استدلال که امکان مقابله با سلطه توسط فرد امکان‌پذیر نیست قابل پذیرش نخواهد بود و نمی‌توان حکم تبصره (۲) این ماده را فقط در مورد ملت‌ها، گروه‌ها و یا سازمان‌های آزادی‌بخش جاری دانست.

ج) بر اساس اصل (۱۷۶) قانون اساسی، وظیفه‌ی شورای عالی امنیت ملی، تعیین سیاست‌های کلی دفاعی-امنیتی، هماهنگی میان فعالیت‌های سیاسی، اطلاعاتی، اجتماعی و همچنین بهره‌گیری از امکانات مادی و معنوی کشور برای مقابله با تهدیدهای داخلی و خارجی است. این در حالی است که ذیل تبصره (۲) این ماده، تعیین مصادیق گروه‌ها و سازمان‌هایی که با اموری مانند سلطه، نژادپرستی و یا استعمار مبارزه می‌کنند و در نتیجه، از شمول اقدامات تروریستی خارج می‌شوند را بر عهده‌ی شورای عالی امنیت ملی گذاشته شده است. بر این اساس، با توجه به اینکه وظیفه‌ی شورای عالی امنیت ملی در سطح کلان و در خصوص سیاست‌ها و تصمیمات و راهبردهای دفاعی و امنیتی کشور است و تعیین مصادیق گروه‌ها و سازمان‌های غیر تروریستی را نمی‌توان در صلاحیت این شورا دانست، تفویض وظیفه‌ی تعیین مصادیق گروه‌های مذکور در تبصره (۲) این ماده، مغایر با وظایف شورای عالی امنیت ملی مندرج در اصل (۱۷۶) قانون اساسی است.

د) مطابق با اصل (۱۵۲) قانون اساسی، نفی هرگونه سلطه‌پذیری و سلطه‌جویی و دفاع از حقوق همه‌ی مسلمانان جزء سیاست خارجی جمهوری اسلامی است. حکم تبصره (۲) ماده (۱) در خصوص معافیت از مجازات‌های مقرر در این قانون و خروج از عنوان «تروریست» تنها شامل

ملت‌ها، گروه‌ها و یا سازمان‌های آزادی‌بخشی می‌شود که برای مقابله با اموری مانند سلطه، استعمار و یا نژادپرستی اقدام کرده‌اند و در صورتی که «فرد» یا «اشخاصی» با همین مقاصد اقدام به مقابله با سلطه و امور ظالمانه کنند همچنان «تروریست» محسوب می‌شوند. بنابراین، عدم شمول مفاد این تبصره بر «فرد» و یا «اشخاص»، که اقداماتی با انگیزه و مقاصد مبارزه با سلطه و استعمار انجام می‌دهند، مغایر با سیاست‌های جمهوری اسلامی ایران در مبارزه با سلطه‌جویی و دفاع از حقوق مسلمانان مندرج در اصل (۱۵۲) قانون اساسی است.

دیدگاه عدم مغایرت

الف) در ماده‌ی مزبور، رفتارهای مربوط به تأمین مالی در صورتی جرم دانسته شده‌اند که «جهت ارائه به افراد تروریست یا سازمان‌های تروریستی باشند» که مرتکب یکی از اعمال مذکور می‌شوند. بر این اساس با توجه به تصریح این ماده به عبارت «جهت ارائه به افراد تروریست یا سازمان‌های تروریستی»، رفتارهای مذکور در بند (پ) این ماده نیز منصرف به افراد تروریست و اقدامات تروریستی است که با انگیزه‌های سوء همراه است. به بیان دیگر، بند (پ) این ماده از حیث شمول آن بر انگیزه‌های سوء و انگیزه‌های شرافتمندانه اطلاق ندارد و انگیزه‌های شرافتمندانه را شامل نمی‌شود. در واقع منظور از عبارت «صرف نظر از انگیزه مرتکب» در این بند، اشاره به این امر است که اگرچه در بندهای (الف) و (ب) این ماده، وجود برخی مقاصد و انگیزه‌ها شرط است، ولی رفتارهای مذکور در بند (پ) نیازی به این مقاصد و انگیزه‌ها ندارد. بر این اساس، این عبارت در مقام بیان شمول حکم آن بر انگیزه‌های شرافتمندانه نیست و اطلاق ندارد تا از حیث مجرمانه محسوب کردن انگیزه‌ها و مقاصد خیرخواهانه، مغایر با موازین شرع باشد. لذا با توجه به عدم اطلاق بند (پ) این ماده و عدم شمول آن بر انگیزه‌های شرافتمندانه، این بند را نمی‌توان مغایر با موازین شرعی دانست.

همچنین تبصره (۲) این ماده، رفتارهای همراه با انگیزه‌های خیرخواهانه و به نفع جامعه را برای مقابله با اموری که از قبیل سلطه، اشغال خارجی، استعمار و نژادپرستی از شمول اقدامات تروریستی خارج کرده است. لذا به توجه به این تبصره، بند (پ) این ماده، منصرف از انگیزه‌های شرافتمندانه است و صرفاً انگیزه‌های تروریستی و از سوی مرتکبین تروریست و یا سازمان‌های تروریستی را مد نظر دارد.

ب) مقابله با اموری مانند سلطه، استعمار و یا نژادپرستی غالباً به صورت گروهی و یا سازمان‌یافته و به پشتوانه‌ی یک ملت و یا جمعیت صورت می‌پذیرد و لذا قانون‌گذار نیز در تبصره (۱) این ماده، معافیت از تروریستی بودن را تنها در خصوص ملت‌ها، گروه‌ها و سازمان‌های آزادی‌بخش در نظر گرفته است. به عبارت دیگر، ارتکاب اعمالی گسترده برای مقابله با سلطه و

نژادپرستی توسط فرد یا اشخاص محدود امکان‌پذیر نیست تا بتوان آن را مشمول حکم تبصره (۲) این ماده دانست. بنابراین، تبصره‌ی مزبور را نمی‌توان از حیث عدم تصریح به «افراد» مغایر با موازین شرعی دانست.

ج) منطبق با اصل (۱۵۲) قانون اساسی، یکی از ابعاد سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران نفی سلطه‌جویی و سلطه‌پذیری و دفاع از حقوق همه‌ی مسلمانان است که حمایت از گروه‌ها و سازمان‌های آزادی‌بخش غیرتروریستی نیز در راستای همین موضوع بوده و از مصادیق سیاست‌های امنیتی و دفاعی محسوب می‌شود. بر اساس اصل (۱۷۶) قانون اساسی، وظیفه‌ی شورای عالی امنیت ملی، تعیین سیاست‌های کلی دفاعی-امنیتی و هماهنگی میان فعالیت‌های سیاسی، اطلاعاتی، اجتماعی و ... است. بنابراین تعیین مصادیق گروه‌ها و سازمان‌هایی که با اموری مانند سلطه، نژادپرستی و یا استعمار مبارزه می‌کنند و در نتیجه، از شمول اقدامات تروریستی خارج می‌شوند (مذکور در تبصره (۲) این ماده)، وظیفه‌ای است که در صلاحیت شورای عالی امنیت ملی و در راستای سیاست‌های دفاعی-امنیتی کشور قرار می‌گیرد. بنابراین، واگذاری تعیین مصادیق سازمان‌های مشمول تبصره (۲) این ماده به شورای عالی امنیت ملی، مغایرتی با وظایف مصرح برای این شورا در اصل (۱۷۶) ندارد، بلکه در راستای همین وظایف است.

نظر شورای نگهبان

با توجه به صدر ماده یک که کمک به افراد را در کنار سازمان‌های تروریستی جرم دانسته است، نظر به اینکه در تبصره (۲) این ماده، ملت‌ها یا گروه‌ها یا سازمان‌های آزادی‌بخش که برای مقابله با اموری از قبیل سلطه، اشغال خارجی و نژادپرستی انجام می‌دهند را از مصادیق اقدامات تروریستی موضوع این قانون ندانسته و لیکن افراد را استثنا نموده است، بنابراین مفهوم آن این است که کمک به افراد با این اوصاف جرم می‌باشد؛ لذا این تبصره از این جهت، خلاف موازین شرع شناخته شد.

ماده (۸) به شرح زیر اصلاح می‌شود:

ماده ۸- هر شخصی که داخل گروه‌های حامی مالی تروریسم باشد و ریاست یا مرکزیتی نداشته باشد و قبل از تعقیب، همکاری مؤثر در شناسایی شرکا یا معاونان، تحصیل ادله یا کشف اموال و اشیای حاصله از جرم یا به‌کاررفته برای ارتکاب آن نماید، از مجازات معاف می‌شود و چنانچه پس از شروع به تعقیب با مأموران دولتی همکاری مؤثری نماید، از جهات مخففه محسوب و مطابق مقررات مربوط، مجازات وی تخفیف می‌یابد.
تبصره- در صورتی که شخص، مرتکب جرم دیگری شده باشد معافیت یا تخفیف موضوع این ماده مانع از اعمال مجازات نسبت به آن جرم نیست.

دیدگاه مغایرت

مطابق با آیه (۳۴) سوره مبارکه‌ی مائده،^۱ در صورتی که محارب قبل از دستگیری توبه کند، از مجازات محاربه معاف می‌شود. حکم این آیه اطلاق دارد و در صورت تحقق شرط توبه قبل از دستگیری کلیه‌ی محاربین حتی سردسته‌ی گروه‌های محارب را نیز شامل می‌شود. این در حالی است که مطابق با صدر ماده (۸) این مصوبه، اگر فرد حامی مالی تروریسم توبه کند (یعنی قبل از تعقیب، همکاری مؤثری در شناسایی شرکا یا معاونان یا تحصیل ادله و کشف اموال داشته باشد) در صورتی از مجازات معاف می‌شود که ریاست یا مرکزیتی در گروه‌های مالی تروریسم نداشته باشد. این موضوع بدین معنا است که اگر فرد حامی مالی تروریسم، مصداق محارب باشد و در گروه حامی مالی تروریسم نیز رئیس بوده و یا مرکزیتی داشته باشد و قبل از دستگیری و تعقیب توبه کند، مشمول معافیت از مجازات نخواهد بود. بر این اساس، حکم صدر ماده (۸) که اشخاصی که در گروه‌های حامی مالی تروریسم ریاست و مرکزیت دارند و مصداق محارب قرار می‌گیرند را از شمول حکم معافیت از کیفر مستثنی کرده است، مغایر با موازین شرعی است.

دیدگاه عدم مغایرت

الف) اشخاص مدّ نظر این ماده، یعنی اشخاصی که داخل در گروه‌های حامی مالی تروریسم هستند، مصداق فرد محارب قرار نمی‌گیرند؛ زیرا این افراد صرفاً تأمین مالی تروریسم را بر عهده دارند. به بیان دیگر، حکم این ماده منصرف از کسانی است که شخصاً برای ترساندن مردم و ایجاد رعب و وحشت اقدامات مسلحانه انجام می‌دهند. در واقع افراد مدّ نظر این ماده حداکثر مشمول عنوان مجرمانه‌ی افساد فی الارض قرار می‌گیرند و نمی‌توان آنان را محارب محسوب کرد. بر این اساس، حکم مذکور در آیه (۳۴) سوره مبارکه‌ی مائده در خصوص توبه‌ی قبل از دستگیری محارب، ناظر بر افراد مذکور در ماده (۸) این مصوبه نیست و لذا نمی‌توان عدم معافیت از مجازات افرادی که در گروه‌های حامی مالی تروریسم ریاست یا مرکزیت دارند را در این ماده مغایر با موازین شرعی دانست.

ب) حکم کلی توبه در محاربه قبل از دستگیری و یا اثبات جرم در ماده (۱۱۴) قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲ بیان شده است^۲ که مطابق با تبصره (۱) آن، به طور مطلق توبه‌ی محارب

۱. «إِلَّا الَّذِينَ تَابُوا مِنْ قَبْلِ أَنْ تَقْدِرُوا عَلَيْهِمْ فَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ»؛ «مگر آنها که قبل از دست یافتن شما بر آنان توبه کنند؛ بدانید (خدا) توبه آنها را می‌پذیرد) خداوند آمرزنده و مهربان است.» (ترجمه‌ی ناصر مکارم شیرازی)

۲. ماده (۱۱۴) قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲/۲/۱ کمیسیون قضایی و حقوقی مجلس شورای اسلامی: «ماده ۱۱۴- در جرائم موجب حد به استثنای قذف و محاربه هرگاه متهم قبل از اثبات جرم، توبه کند و ندامت و اصلاح او برای قاضی محرز شود، حد از او ساقط می‌گردد. همچنین اگر جرائم فوق غیر از قذف با اقرار ثابت شده باشد، در صورت توبه مرتکب حتی پس از اثبات جرم، دادگاه می‌تواند عفو مجرم را توسط رئیس قوه قضائیه از مقام رهبری درخواست نماید.»

قبل از دستگیری و تسلط بر او، موجب سقوط مجازات دانسته شده است، خواه محارب در گروه تروریستی مرکزیت یا ریاست داشته باشد و خواه نداشته باشد. بنابراین، در صورتی که فرد مصداق حکم صدر ماده (۸) این مصوبه، مشمول عنوان مجرمانه‌ی محاربه قرار گیرد و قبل از دستگیری توبه کند، مشمول حکم عام مندرج در تبصره (۱) ماده (۱۱۴) قانون مجازات اسلامی می‌شود. لذا در خصوص توبه‌ی محارب باید به عموماًت یعنی ماده (۱۱۴) قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲ رجوع کرد و حکم مندرج در ماده (۸) این مصوبه منصرف از مواردی است که فرد حامی گروه مالی تروریسم مصداق محارب باشد. بر این اساس، ماده‌ی مذکور را نمی‌توان از حیث تقیید آیه (۳۴) سوره مبارکه‌ی مائده مغایر با موازین شرعی دانست.

نظر شورای نگهبان

در ماده (۸)، از آنجا که اطلاق مفهوم صدر ماده شامل کسی که ریاست یا مرکزیت داشته در صورتی که از مصادیق محارب باشد نمی‌گردد، خلاف موازین شرع تشخیص داده شد.

ماده الحاقی به شرح زیر اصلاح و به عنوان ماده (۱۸) درج می‌شود:

ماده ۱۸- آیین‌نامه اجرایی این قانون ظرف مدت شش ماه پس از ابلاغ این قانون توسط وزرای امور اقتصادی و دارایی، دادگستری و اطلاعات تهیه و پس از تأیید رئیس قوه قضائیه به تصویب هیئت وزیران می‌رسد.

دیدگاه مغایرت

مطابق با اصل (۵۷) قانون اساسی، قوای سه‌گانه‌ی حاکم در جمهوری اسلامی ایران، در چارچوب صلاحیت قانونی خویش، مستقل از یکدیگر عمل می‌کنند. بر این اساس، از آنجا که ماهیت لایحه‌ی مبارزه با تأمین مالی تروریسم، قضایی است، تهیه‌ی آیین‌نامه‌ی اجرایی آن نیز باید توسط رئیس قوه‌ی قضائیه انجام شود. این در حالی است که مطابق با ماده (۱۸) این مصوبه، آیین‌نامه‌ی اجرایی این قانون توسط هیئت وزیران به تصویب می‌رسد که این موضوع مغایر با اصل استقلال قوای مندرج در اصل (۵۷) قانون اساسی است.

این استدلال که آیین‌نامه‌ی مزبور قبل از تصویب توسط هیئت دولت، به تأیید رئیس قوه‌ی قضائیه می‌رسد و در نتیجه مغایرتی با قانون اساسی ندارد نیز قابل پذیرش نیست؛ زیرا دولت

→

تبصره ۱- توبه محارب قبل از دستگیری یا تسلط بر او موجب سقوط حد است.

تبصره ۲- ...»

می‌تواند پس از تأیید آیین‌نامه توسط رئیس قوه قضائیه، با تغییراتی متفاوت از نظر رئیس قوه قضائیه، این آیین‌نامه را به تصویب برساند. برای رفع این ایراد لازم است که آیین‌نامه‌ی اجرایی این قانون پس از تهیه و تأیید توسط دولت به تصویب رئیس قوه قضائیه برسد.

دیدگاه عدم مغایرت

تصویب آیین‌نامه‌ی اجرایی این قانون توسط هیئت وزیران مغایرتی با اصول قانون اساسی از جمله اصل (۵۷) قانون اساسی ندارد؛ زیرا اولاً از اصول قانون اساسی چنین استنباط نمی‌شود که اگر لایحه‌ای قضایی باشد، لزوماً آیین‌نامه‌ی اجرایی آن نیز باید توسط رئیس قوه قضائیه تصویب شود. ثانیاً بسیاری از امور این لایحه، مرتبط با امور مالی و اجرایی و در حوزه‌ی وظایف دولت است و لذا در این ماده از مصوبه مقرر شده است که آیین‌نامه‌ی این قانون پس از تأیید توسط رئیس قوه قضائیه به تصویب هیئت وزیران برسد. ثالثاً قوه قضائیه می‌تواند در صورتی که دولت آیین‌نامه‌ی اجرایی را خلاف قانون به تصویب رساند، مطابق با اصل (۱۷۳) قانون اساسی، از طریق دیوان عدالت اداری آن را ابطال کند. بر این اساس، تهیه آیین‌نامه‌ی اجرایی این قانون توسط دولت، مغایرتی با اصول قانون اساسی از جمله اصل (۵۷) قانون اساسی و اصل استقلال قوای مذکور در آن ندارد.

نظر شورای نگهبان

ماده (۱۸)، مغایر با موازین شرع و قانون اساسی شناخته نشد.

تاریخ مصوبه مجلس شورای اسلامی: ۱۳۹۴/۱۱/۱۳ (مرحله چهارم)

تاریخ بررسی در شورای نگهبان: ۱۳۹۴/۱۲/۱۳

[در صدر تبصره (۲) ماده (۱)، بعد از عبارت «اعمالی که» کلمه «افراد» اضافه می‌شود.]

ماده ۱- ...

تبصره ۲- اعمالی که افراد، ملت‌ها یا گروه‌ها یا سازمان‌های آزادی‌بخش برای مقابله با اموری که از قبیل سلطه، اشغال خارجی، استعمار و نژادپرستی انجام می‌دهند از مصادیق اقدامات تروریستی موضوع این قانون نمی‌باشد. تعیین مصادیق گروه‌ها و سازمان‌های مشمول این تبصره بر عهده شورای عالی امنیت ملی است.

دیدگاه عدم مغایرت

شورای نگهبان در نظر پیشین خویش، تبصره (۲) این ماده را مغایر با موازین شرع دانست؛

زیرا در این تبصره، صرفاً اقدامات «ملت‌ها»، «گروه‌ها» یا «سازمان‌های آزادی‌بخش» که برای مقابله با اموری از قبیل سلطه، اشغال خارجی، استعمار و نژادپرستی فعالیت می‌کنند را از مصادیق اقدامات تروریستی مستثنا کرده بود و بر این اساس، اقدامات «افراد» فعال در این زمینه‌ها که خارج از چارچوب گروه‌های مذکور عمل می‌کنند، داخل در شمول اقدامات تروریستی قلمداد می‌شد. الآن مجلس شورای اسلامی در این مصوبه‌ی اصلاحی برای رفع این ایراد، با اضافه کردن کلمه‌ی «افراد»، حکم مقرر در این تبصره را بر «افراد» نیز تسری داده است و از این جهت، ایراد شورای نگهبان در این خصوص را برطرف کرده است.

نظر شورای نگهبان

تبصره (۲) ماده (۱)، با توجه به اصلاحات به عمل آمده، مغایر با موازین شرع و قانون اساسی شناخته نشد.

[در ماده (۸)، عبارت «و ریاست یا مرکزیتی نداشته باشد» حذف می‌شود.]

ماده ۸- هر شخصی که داخل گروه‌های حامی مالی تروریسم باشد و قبل از تعقیب، همکاری مؤثر در شناسایی شرکا یا معاونان، تحصیل ادله یا کشف اموال و اشیای حاصله از جرم یا به‌کاررفته برای ارتکاب آنها نماید، از مجازات معاف می‌شود و چنانچه پس از شروع به تعقیب با مأموران دولتی همکاری مؤثری نماید، از جهات مخففه محسوب و مطابق مقررات مربوط، مجازات وی تخفیف می‌یابد.

دیدگاه عدم مغایرت

طبق موازین شرعی، توبه‌ی قبل از دستگیری محارب، موجب سقوط مجازات حدی از مرتکب است. در ماده (۸) پیشین، افرادی که داخل در گروه‌های حامی مالی تروریسم، ریاست یا مرکزیت داشتند، از معافیت مجازات مستثنا شده بودند که شورای نگهبان اطلاق این حکم را در خصوص کسانی که عنوان محاربه بر آنها صدق می‌کرد و پیش از دستگیری، توبه کرده بودند، مغایر با موازین شرعی اعلام کرد. مجلس شورای اسلامی در راستای رفع این ایراد شورای نگهبان، در این مصوبه‌ی اصلاحی، عبارت «و ریاست و یا مرکزیتی نداشته باشد» را از صدر ماده (۸) حذف کرده است و در نتیجه، این ایراد برطرف شده است.

نظر شورای نگهبان

ماده (۸)، با توجه به اصلاحات به عمل آمده، مغایر با موازین شرع و قانون اساسی شناخته نشد.

نظر نهایی شورای نگهبان

مصوبه مجلس در خصوص لایحه مبارزه با تأمین مالی تروریسم، با توجه به اصلاحات به عمل آمده، مغایر با موازین شرع و قانون اساسی شناخته نشد.